

דף יח.

וחג הקציר וכו' אימת אילמא ביו"ט, קצירה ביו"ט מי שרי.

[א] משמע דקצירה ביו"ט אסור מה"ת. וקשה על הראשונים דרק אוסרין מדרבנן.

- א. בטו"א, ושער המלך (יו"ט פ"א ה"ד) העירו דהא דקצירה נאסר ביו"ט אפילו לצורך אוכל נפש פליגי בה הראשונים, אי איסורו מה"ת [ובירושלמי יליף דמלישה ואילך הותר מלאכת אוכ"נ] או דהוא מדרבנן משום דהוה מלאכות הנעשין לימים הרבה. ולפ"ז הקשו איך שאלו כאן בגמ' 'קצירה מי שרי' הא מה"ת הותר לאוכל נפש.
- ב. וכתבו דצ"ל דאה"נ דמה שעושה לאוכל נפש הותר, אבל כל שאר קצירה ואסיפה נאסר, וא"כ י"ל דמחמת רוב קצירות ואסיפות דנאסרו א"א שיהא נקרא חג הקציר.
- ג. ורק דנתקשו דנימא 'הואיל' ומקלעי אורחין, ועוד נימא מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, עיין בדבריהם.
- ד. באמרי ברוך העיר דיתכן דיש לאסור מה"ת לקצור כדרכו משום ריבוי בשיעורים, דהא הקשין [קליפת החטה] אינו לצורך אכילת אדם, ואין להתיר משום היתר דריבוי בשיעורים דמאחר דאינו ראוי לאכילה ל"ש בה ריבוי בשיעורים.
- ה. בשעה"צ (סי' תצ"ה סק"י"ח) תי' דחזינן לשון זה גם בחוה"מ 'אסיפה בחוה"מ מי שרי' אעיג דלכמה ראשונים הוי מדרבנן.

בחוה"מ מי שרי.. מכלל דתרויהו ס"ל דחוש"מ אסור בעשיית מלאכה, מה"מ...

[ב] נחלקו הראשונים אי מלאכת חוה"מ דאורייתא או מדרבנן, וכאן משמע דהוי מה"ת, ותוס' וש"ר הוכיחו דלא כזה. ועיין.

- א. הנה דרשו כאן כמה פסוקים ללמד שחול המועד נאסר בעשיית מלאכה, ונחלקו הראשונים אי הכוונה דאיסור מלאכה דחוה"מ הוא מה"ת או מדרבנן, ויש כמה ראיות לכאן ולכאן, ואעתיק בעיקר ג' שיטות.
- ב. שיטת רש"י (מו"ק דף יא:) והרשב"ם (פסחים דף ק"ח). והחינוך (מצוה ש"ג) דמלאכה בחוה"מ הוא אסור מה"ת, ורק דילפינן מקרא דנמסר הדבר לחכמים לפרש איזה מלאכה אסורה ואיזה מלאכה מותרת.
- ג. שיטת התוס' (כאן ד"ה חולו) והרא"ש (מו"ק סי' א') והרמב"ם (הל' יו"ט פ"ז ה"ב) דאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן שאסרו מקצת מלאכות, וקראי אסמכתא בעלמא. [ובטעם הדבר שאסרוהו במלאכה כתב הרמב"ם (שם) שלא יהיה כשאר ימות החול שאין בהם קדושה כלל, ובתוס' (ע"ז דף כב.) כתבו דחוה"מ יש לו עיקר מה"ת דאיכא למגזר אטו יו"ט, ומשמע דהוא מדין גזירה ע"ש].
- ד. הרמב"ן (פסקי חוה"מ, הובא בנמוק"י) והרשב"א (נמוק"י שם) והריטב"א (כאן) עשו פשרה, דעיקר איסור מלאכה הוא מה"ת כדמוכח מכמה ראיות ולכן כל דבר שאינו דבר האבוד ואינו לצורך המועד הוא מה"ת, אבל דבר האבוד או צורך המועד הותר לגמרי מה"ת, וחז"ל אסרו מקצת דברים בדבר האבוד וצורך המועד ואז אינו אלא מדרבנן. ועיין בביאור הלכה (סי' תק"ל) שנוטה להלכה כדעת זה.
- ה. **קושיית התוס'.** תוס' העירו דאי הוי מה"ת א"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן היכ משתרי וכי היכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר. בטו"א, ומצפה איתן, ורש"ש הקשו הא ביו"ט נאסר מלאכה מה"ת ואעפ"כ הותר לאוכל נפש הרי חזינן דמקצתו אסור ומקצתו מותר.
- ו. בברכת צבי (אות ק"ב) פ"י דכוונת ר"ת להקשות דבשלמא אם יש הבדל בסוג המלאכה כדביאר הרמב"ן בפ' אמור דרק מלאכת עבודה אסורה ביו"ט ולא מלאכת הנאה זה לא מקרי מקצתו מותר, משא"כ בחוה"מ דהותר דבר האבד משום הפסד הרי ליכא שינוי בעצם המלאכה, ולא מצינו בדיני התורה שיהא מותר דבר כזה.
- ז. בדעת הראשונים דאיסורו מה"ת, כתב בב"י (סי' תק"ל) דכך נכלל במסרן הכתוב לחכמים שיש בידם לאסור ולהתיר.
- ח. להריטב"א (מו"ק דף ג.) מיושב היטב דפ"י דאיסור מלאכה בחוה"מ אינו משום קדושה אלא שלא יטרד משמחה ושפיר מסתבר שדבר האבד הותר. ויש מתרצים גם דבר האבוד מקרי גדר מלאכה, וע' רש"י (אמור כג לו) דמקרי מלאכת עבודה.

ומותרין בהספד ותענית וכו' ולא הניחם רבי טרפון וכו' מפני שיום טוב היה.

[ג] מבואר דאסרו חג דעצרת נאסר בהספד ותענית, וכשחל ביום א' הותר לאפוקי הצדוקים. מהו האוסר של הספד ותענית.

- א. במל"מ (כלי המקדש פ"ו ה"ט) כתב ב' מהלכים לאסור יום טוב, או משום דהוי משום יום הקרבת קרבן שדינו כיו"ט.
- ב. או כפרש"י בסוכה (מה:) דיש דין שמחה בכל אסרו חג. והעיר דלפי הראשון יהא אסור גם במלאכה כיום הקרבה, ע"ש.

דף יח:

נוטלין לידיים, לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין, ולחטאת אם וכו'.

ד] במתני' מבואר ג' תקנות שנתקנו ע"י חז"ל, וכל אחד יש בו פרטי רבים. ואעתיק בקצרה עיקר ג' התקנות והדרגות של טהרה שנסנית במתני'.

- א. **תקנת נטילת ידים** - עיקר תקנת חז"ל בהל' טהרות הנוגע לתרומה ולקודש שיהיו סתם ידים שניות מדברי סופרים [שניות ר"ל טמאין בדרגת שני], ועיי' שהידים שניות לכן מי שנוגע בידיו בתרומה וקודש הרי טימא את התרומה או הקודש ועשהו שלישי, ולכן צריך לטהר ידיו ע"י נטילי'.
- ב. אולם בחולין דאין שני עושה שלישי והמאכל נשאר טהור לגמרי, בזה אמרו בגמ' חולין (דף קו.) דתקנו חובת נטילה קודם אכילת פת משום סרך תרומה [ולגבי מעשר עין בגמ']. ועיין להלן פרטי הענין.
- ג. **החזקת טבילה** - מן הדין הטובל במקוה הוא טהור לכל דבר וליכא חילוק בכוונתו [ובחולין דף לא. נחלקו לגבי נדה לבעלה].
- ד. אולם חז"ל תקנו דמי שטבל למשל לחולין ונתכוון שיהא טהור לחולין, אז לא נזהר בדינים החמורים שיש בתרומה וקודש, דיש דברים שנחשבין טהורין בעסק של חולין ולא בתרומה וקודש. ולכן תקנו דלא מהני טבילתו אלא כפי מה שנתכוון לה. ויש בזה חמש דרגות כדהובא להלן באות ה'.
- ה. **בגדי עם הארץ מדרס לפרושין** - עוד תקנו חז"ל דבכל אחד מה' דרגות הנ"ל, בגדי של אחד טמא הוא לדרגא שלמעלה ממנו. ולכן בגדי עם הארץ טמאין לפרושין דהיינו אוכלין 'חוליהן' בטהרה, ובגדי אוכלי חוליהן בטהרה טמאין לאוכלי מעשר, וכן בגדי אוכלי מעשר וכו'. והטעם כהנ"ל דכל אחד רק נזהר כפי דרגא שלו.
- ו. **ה' דרגות בטהרה** - בכל ג' תקנות דלעיל וכן בפרק דלהלן, מצינו חילוקי דרגות בטהרה. דיש ה' דרגות שכל אחד יש בו איזה חומר בדיניו יותר מהראשון והחמש דרגות הן א. חולין. ב. מעשר. ג. תרומה. ד. קדשים. ה. מי חטאת.
- ה) **תנן נוטלין ידים לחולין, ובגמ' פי' דהיינו לאכילה דנהמא, שחז"ל תקנו חיוב נטילת ידים. יל"ע מ"ט תקנו כן, וגדר חיובו.**
- א. במשניות זבים (פ"ה מ"יב) מבואר דידיים פוסלין תרומה, ופי' הרמב"ם שחז"ל גזרו על הידיים שיהיו פוסלין את התרומה, וכל מי שנגע בידיו בתרומה פסלה, ואע"פ שלא נודעה טומאה לידיו עד שיטול ידיו לשם תרומה וישמור אותן.
- ב. ומבואר מזה דגזרו טומאה על סתם ידים שיהיו שניות מד"ס, ודיניו ככל שני לטומאה דכשנוגעות בתרומה או בקודש נעשו שלישי ונפסלו. ולכן תנן (הובא להלן) דתרומה ובכורים טעונין רחיצת ידים, דהיינו כדי לאכול תרומה צריך ליטול ידיו כדי שלא יטמא את התרומה בידיו שהן שניות. [צטעס הדבר שגזרו טומאה על הידיים מצואר צצבת (יד). "מפני שהידיים עסקניות הן", דהיינו מפני שהידיים נוגעין בכל דבר גזרו עליהם שיהיו טמאין ונחלקו הראשונים זכוונת הגמ', א] דהרמז"ס פי' דחוששין דע"י שהידיים עסקניות אפשר שנטמאו ידיו ואינו יודע. צ] אולם הרא"ש (זכ"ס סס) פי' ו"ל לפי שהידיים עסקניות הם ונוגעות בדבר מטוקף והתרומה נמאסת ולכן אמרו שסתם ידים פוסלות את התרומה עד שיטלם, עכ"ל. ומצואר מזה פלוגתא יקודי צטעס שחז"ל טימאו את הידיים כשניות, דהרמז"ס פי' דחוששין שמא נגעו ידיו צמקוס טמא, והרא"ש פי' שאינו משום טומאה כלל אלא דלמא נגע צמקוס המטוקף.]
- ג. ועוד תקנו דלטהר טומאה זו א"צ טבילת כל גופו במקוה וסגי ליטול ידיו, ומבואר מכל הנ"ל דכל סתם ידים הם טמאין מדרבנן כשני לטומאה, ועל כן א"א לאכול תרומה אלא כשנטהר ידיו תחילה כדי שלא יטמא את התרומה, ולזה תקנו "נטילת ידים" לטהר את ידיו ויהיו טהורות לאכול תרומתו בטהרה.
- ד. וכל הנ"ל הוא לגבי תרומה דאסור לאכול תרומה טמאה, אבל לחולין נלמד ממתני' כאן דיש חיוב נטילת ידים גם לחולין דתנן נוטלין לידיים וכו'. ומבואר מזה דכדי לאכול חולין וכדו' צריך ליטול ידיו וגמ' מבואר דהיינו לאכילת פת.
- ה. וצ"ב דבשלמא החיוב נטילה לתרומה ולקודש כבר נתבאר לעיל דגזרו טומאה על הידיים ואסור לאכול תרומה עד שיטול ידיו שלא יטמאנה, אבל מהיכ"ת שיטול בשביל חולין דאין בו דין טומאה וטהרה, ועוד הא שני אינו עושה שלישי אלא לתרומה ולקודש ונמצא דאפילו כשיגע בחולין אינו נטמא, וא"כ מהיכ"ת דין נטילה בשביל חולין.
- ו. ובמס' חולין (קו.) פי' הטעם לזה דנטילת ידים לחולין משום 'סרך תרומה'. ופרש"י שהידיים שניות ופוסלת את התרומה, ומפני סרך תרומה שירגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם הנהיגה בחולין. ומבואר משום גזירה דתרומה תקנה בחולין.
- ז. במ"ב (סי' קנ"ח סק"א) הביא ב' טעמים לחיוב נטילי' וז"ל טעם תקנת נטילה הוא מב' דברים, אחד מפני סרך תרומה וכו' כדי שלא יטמאוהו בנגיעתו, וכדי שיהיו רגילין הכהנים בזה גזרו ג"כ על כל איש ישראל וכו' ועוד טעם לתקנת נטילה משום נקיות וקדושה, וסמכו בגמ' [ברכות נג:] אקרא ד"והתקדשתם והייתם קדושים" [סמ"ג], עכ"ל. ע"ע בחוברת.